

דף לא

באורים וראשי פרקים לעיון

'אמר רבה: מה לו לשקר, אי בעי אמר ליה מינך זבנתה ואכלתיה שני חזקה. אמר ליה אביי: מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן' – גם רבה סובר שאין אומרים 'מיגו' במקום עדים, (כמבואר במשנה ריש פ"ב דכתובות), אלא שלדעתו כחו של ה'מיגו' חזק, שכל שאפשר ליישב דיבורו, ב"ד טוענים ומתקנים דיבורו, ומפרשים שכוונתו באמרו 'של אבותי' – שסמך עליה כשל אבותיו. או גם – של אבותי שלקחו מאבותיך. (רמב"ן, רשב"א ועוד. וע' שו"ת רעק"א – תנינא קל).

(ולדעת אביי, אין טוענים עבורו, כיון שפשטות דבריו מורה שהיתה מאז ומעולם של אבותיו. והוסיף עוד הרשב"א, שאין ב"ד טוענים לירש וללוקה עד ששואלים קודם מה טענותיהם, כי שמא יטענו טענת 'ברי' מסוימת, שעליה יצטרכו לדון.

וסברת רבה – צריך לומר – שכחו של ה'מיגו' חזק דיו כדי שב"ד יימנעו מלדרוש בירור טענותם, ויטענו הם בשבילם. ויש לעיין בסברת הדבר, מדוע לא ישאלו לחקר האמת ומיצויה עד תום, וכעין שהקשו בתוס' לעיל כט סע"א. יש מן האחרונים שפרשו טעמו של רבה (וכן רב חסדא – להלן לג:) כפשוטו, שמיגו כנגד עדים מועיל – ע' בבאור הדבר בחדושי הגר"ח מטלז – לג; וב'עיון התלמוד' יז; 'בגדי שש' טז). וכיוצא בזה מצינו במקום אחר (בב"מ סוף פרק השוכר את האומנים), שנחלקו רבה ואביי אם כח ה'מיגו' אלים דיו כדי להאמינו בטענה שאינה סבירה כל כך. (עפ"י תוס' הרא"ש).

(ע"ב) 'ב' כתי עדים המכחישות זו את זו – אמר רב הונא: זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה. ורב חסדא אמר: בהדי סהדי שקרי למה לי' – טעמו

של רב חסדא שאין מעמידים על חזקת כשרות – לפי שכת אחת ודאי פסולה, והורעה חזקת כשרותם. (ע' בחדושי ר"י בן מגאש – שבועות מז. והרשב"ם כאן כתב שהם פסולים מספק, ואי אפשר להוציא ממון על פיהם. ומשמע שיהו נאמנים להחזיק. וכן כתבו התוס' בב"ק (עב: ד"ה אין). וע' ב'בית ישי' (מט, ד"ה ובשבועות) שטעמי ר"י בן מגאש ורשב"ם משלימים זה את זה. וע"ע שם בסוף הספר בקובץ על יד, עמ' תקה).

בספר 'חדושים ובאורים' (לגר"ח גריינימן שליט"א. ב"ב כב,ו) כתב שגם לרב חסדא אינם פסולים אלא מדרבנן, אבל מהתורה מעמידים אותם על החזקה.

(וכמו כן בשאר תערובת, אין מעמידים על החזקה, כיון שאחד מן הספקות יצא ודאי מחזקתו. והלכך, בשר שנטמא שנתערב בבשר טהור – אין מעמידים על חזקת טהרה הקודמת, כיון שהטמא יצא ודאי מחזקתו, וממילא נאסרו שניהם בגלל התערובת – ע' ב'שב שמעתא' ד.ב. וע"ע ב'חמדת שלמה' יו"ד ב).

ויש לפרש שנחלקו האם ניתן לדון על כל כת בפני עצמה, כי או מעמידים אותה על חזקת כשרות, (הגם שידוע לנו עתה שכאשר נדון על הכת השניה, גם אותה נכשיר, אעפ"כ אין הנידונים שייכים זה לזה, וניתן לדון כל אחד לעצמו). או שמא, כיון שעד אחד מכת זו וע"א מכת זו – פסולים לעדות אחת, הרי לעולם הם נידונים יחדיו, (וכדין תערובת, שאין מעמידים על חזקה).

ויש להסתפק לדעת רב חסדא; עדים שיודעים עדות כנגד עדים אחרים להכחישם – האם מחוייבים הם לבוא ולהעיד כנגדם, (משום 'אם לא יגיד ונשא עוונו'), או כיון שעל ידי כן ייפסלו לכל עדויות מפני הספק, וגם ייגרם להם צער ובזיון מכך – שמא אינם חייבים.

ושרש הספק – האם חיוב זה, להעיד עדות לחברו, הרי הוא כענין שאר השבת אבידה, ושם הלא פטור להשיב כאשר ייגרם לו נזק בשל כך. או שמא נידון כהפרשה מאיסורין, כיון שהרי יודעים שהעדים שכנגדם שקרנים, וחייבים הם לפוסלם, על כל פנים מספק, שהרי אפשר שהם יבואו להעיד

על גטין וקדושין ובאמת הם עדים פסולים וייפסלו הקדושין. (מאידך יש לומר לפי שיטת ה'תומים' שכל עוד לא פסלו את העד בב"ד, הרי הוא כשר לעדות, גם אם לאמיתו של דבר עברו על 'לא תענה' בהעידם עדות שקר). – בספק זה ובשאר ענינים המסתעפים, דן בהרחבה בספר 'מנחת שלמה' פב. (וע"ע בחדושי הגרשש"ק – כתובות כו).

רב נחמן כרב הונא, ורבא – עד כאן לא קאמר רב הונא אלא לעדות אחרת אבל לאותה עדות, לא' – היה ניתן לחלק באופן אחר: בנידון של רב הונא, הספק על כשרות העדים נולד קודם שהיה נוגע לעדות מסויימת, ואז מועילה חזקת-הכשרות להכשיר העדים לכל עדויות, גם להוציא ממון. אבל כאן הספק נולד לאחר שהעידו, וכבר נוגע הדבר לממון – אפשר שבכגון זה לא דיבר רב הונא.

ואולם מהשוואת הגמרא, ומדברי רב נחמן (שהלכה כמותו), מבואר שאין לחלק בכך, ולעולם מעמידים את העדים על חזקת כשרותם, גם לאחר שבא לפנינו הנידון הממוני. (עפ"י שערי ישר ב,ב). וכן מוכח, על כל פנים משיטת רב נחמן, שבהכחשה אין אומרים 'עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה', לפי שאין זה פסול ודאי אלא שמספק אין אנו מקבלים העדות, ולכך מקיימים את עדות אהבתא, שעליה לא היתה הכחשה. (עפ"י מחנה אפרים – עדות ו. וכ"כ בפני יהושע – ב"ק עג. וע' בהגהות רעק"א על המחנ"א, ובספר 'ברכת שמואל' לו; חדושי הגרשש"ק – כתובות כד כה; קובץ שעורים להלן מא, אות קעג; קהלות יעקב – כב).

פרפראות לחכמה

'אליבא דרב חסדא כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי אליבא דרב הונא' –

'...ויש חכמה באומות העולם להשיג גם כן הכרת השם יתברך, וכמו שהשיגו כל פילסופי יוון וערב הקדמונים מחמתם גם כן, רק מכל מקום לא נשתנה על ידי זה לבם כקוצו של יו"ד, ולא היה הקב"ה דר בלבבם כלל, רק בלבבות בני ישראל, שלהם נמסר התורה שבעל-פה, פירוש, התגלות הבינה שבלב על ידי הדיבור, ולכך דברים שבע"פ אי אתה רשאי לאומרם בכתב (גטין ס:), כי עיקר דברים שבע"פ בדיבור שעל ידו מתגלה מה שבלב.

וכמו ששמעתי על לשון רז"ל בכל מקום 'אליבא דרב פלוני' כי כל המימרות שלהם היו כפי לבו, ובמקום 'אדעתיה' אמרו 'אליבא' שהוא מן הלב...'. (ליקוטי מאמרים לר"צ הכהן, עמ' 105)

דף לב

'אנן אחיתניה ואנן מסקינן ליה' – על מהות חזקה זו, שמעמידים את הכהן על חזקת כשרותו ב'תרי ותרי', – אם משום שהכשרנוהו תחילה על פי העד, וזה היה מצבו הקודם, או משום שחזקת האב מועילה לבן – ע' רשב"ם, תוס' ורמב"ן כאן; רש"י כתובות כו: והאריכו בבאור ענינים אלו באחרונים – ע' רעק"א וקובץ שעורים; שערי ישר ב,ב; חזון איש אה"ע ב,כה; אפיקי ים ח"א כו; בית ישי – ג; נח,א; שו"ת אגרות משה אה"ע ח"א מא,ה.

'רבי יהושע בן קרחה אומר: אפילו בזה אחר זה' – 'בעלמא נאמנות עדים היא אעובדא,